

RESTEN VAN FOSSIELE ZEESCHILDPADDEN GEVONDEN IN HET KRIJTT VAN LIMBURG

ING. P.J. FELDER

Natuurhistorisch Museum,
Bosquetplein 6-7,
Maastricht

DEEL I

Summary

Since 1970 eight fossils of Sea Turtles have been found in Cretaceous strata of Limburg. General interest for these fossils has led us to give an account of all finds made to date.

In the period 1766-1978 not less than 257 fossils were found. This survey represents the history of two hundred years of collecting, handling and examining these fossils. We followed a chronological order in the survey based on names of collectors or authors.

Although description of species was not always complete, we may assume that three species of Sea Turtles have been found in Cretaceous strata of Limburg. They are:

Allopleuron hoffmanni (Gray, 1831)

Glyptochelone snuyckerbuyki (Ubaghs, 1879)

Platychelone emarginata Dolo, 1909.

Older finds were as a rule not given with stratigraphical detail. Our stratigraphical surveys (figs 8 and 9) are based exclusively on the newer finds.

I. INLEIDING

Sinds 1970 worden er regelmatig vondsten gedaan van fossiele zeeschildpadden. Dit hangt vermoedelijk samen met de toegenomen belangstelling voor de geologie en in het bijzonder voor het verzamelen van fossielen. De toegenomen interesse blijkt o.a. uit het aantal vragen dat gesteld wordt over fossielen. Vooral na het vinden van een groter fossiel, zoals een zeeschildpad, krijgt men te maken met de volgende vragen:

Hoe vindt men zo'n fossiel?

Waar kan men een dergelijk fossiel vinden?

Hoeveel zijn er tot nu toe gevonden?

Hoeveel soorten zijn er gevonden?

Heeft men al een gaaf exemplaar gevonden?

Wie heeft het eerste exemplaar gevonden?

Wie heeft de meeste gevonden?

Waar zijn de gevonden fossielen gebleven?

Het was voor mij onmogelijk op al deze vragen een antwoord te geven. In mijn overmoed heb ik meerdere malen beloofd het antwoord op te zoeken. Bij het zoeken naar de antwoorden bleek

al vrij snel dat ze niet altijd te vinden waren, of dat ze maar gedeeltelijk te verkrijgen waren.

Het naspeuren van de literatuur leverde uiteindelijk een schat aan gegevens op. Dit alles aangevuld met eigen waarnemingen, tijdens het bergen van enkele fossiele zeeschildpadden, kan toch een bijdrage zijn in het beantwoorden van bovengestelde vragen.

Gaarne geef ik hier een samenvatting van hetgeen ik kon ontdekken, hiermede mijn belofte inlossend om het antwoord op te zoeken.

Maar ook als dank aan allen die een vondstmelding van een fossiele zeeschildpad maakten en aan hen die mij hielpen bij het bergen van de fossielen.

Over de namen van de fossiele zeeschildpadden

De naamgeving van de fossiele zeeschildpadden is een voorbeeld van de wijze waarop fossielen in de loop der geschiedenis namen kregen (tabel 1).

De eerste vondst die beschreven werd in 1769, werd eenvoudig genoemd naar de eigenaar, namelijk "De schildpad van Hoffmann".

In 1782 verkocht men het fossiel aan P. Camper en men sprak toen over "De schildpad van Camper". Nadat meerdere exemplaren gevonden waren, liet men de persoonsnaam weg en werd het "De schildpad van Maastricht".

In 1825 schreef CUVIER dat "De schildpad van Maastricht" tot het geslacht *Chelonia* behoorde en dus een zeeschildpad was. Jammer genoeg liet Cuvier na een beschrijving van de soort te geven, zodat "De schildpad van Maastricht" nog steeds zonder officiële naam bleef.

In 1831 noemde J.E. GRAY, bij een opsomming van de hem bekende *Chelonidae*, de naam *Chelonia hoffmanni*, voor "De schildpad van Maastricht". Dit alles zonder afbeelding of beschrijving.

1769 G.W. Knorr	Schildpad van Hoffmann.		
1782 (na aankoop)	Schildpad van Camper.		
1799 B. Faujas etc.	Schildpad van Maastricht		
1825 G. Cuvier	Chelonie de Maestricht		
1831 J.E. Gray	Chelonia hofmanni.		
1834 Ch. Keferstein	Chelonia cretacea.		
1847 C.G. Giebel	Chelonia hofmanni Gray, 1831.		
	Chelonia faujasi.		
1851 R. Owen	Chelonia camperi (Owen?).		
1869 T.C. Winkler	Chelonia hofmanni Gray, 1831		
1879 J.C. Ubaghs	Chelonia hofmanni Gray, 1831	Chelonia Suyckerbuyki.	
1888 G. Baur	Allopleuron hofmanni (Gray, 1831)	Glyptochelone suyckerbuyki (Ubaghs, 1879)	
1903 L. Dollo	Allopleuron hofmanni (Gray, 1831)	Glyptochelone suyckerbuyki (Ubaghs, 1879)	Platychelone emarginata.
1909 L. Dollo	Allopleuron hofmanni (Gray, 1831).		

Tabel 1.
Overzicht van de namen van zeeschildpadden uit het Krijt van Limburg.

Vanaf dat tijdstip is men de naam *Chelonia hofmanni* Gray, 1831, gaan gebruiken, al veranderde men de spelling van Hofmann in Hoffman.

Kort nadien beschreef C. KEFERSTEIN (1834) "De schildpad van Maastricht" onder de naam *Chelonia cretacea*, zodat er meerdere namen in omloop kwamen.

In 1847 kwam C.G. GIEBEL tot de vaststelling dat er twee soorten zeeschildpadden in de buurt van Maastricht gevonden waren.

Hij constateerde verschillen tussen grote en kleine exemplaren. Op grond van de verschillen noemde hij de kleine soort *Chelonia faujasi* Giebel, 1847.

Fossiele resten van zeeschildpadden, gevonden in Kent (Engeland) waren voor R. OWEN in 1851, aanleiding om deze te beschrijven als *Chelonia camperi*. Hij beschouwde de "Large turtle, Camper", als synoniem met zijn beschreven soort.

Hoe het ook zij, in 1869 kwam T.C. WINKLER tot de conclusie dat er maar één soort in het Krijt van Limburg gevonden was, namelijk *Chelonia hofmanni* Gray, 1831.

In 1877 verkreeg C. UBAGHS echter een andere soort. Deze nieuwe soort werd door UBAGHS uitvoerig beschreven in 1879. De naam werd *Chelonia suyckerbuyki* Ubaghs, 1879.

In 1903 gaf DOLLO aan *Chelonia suyckerbuyki* Ubaghs, 1879, de naam *Glyptochelone suyckerbuyki* (Ubaghs, 1879).

In 1888 had G. BAUR *Chelonia hofmanni* Gray, 1831, reeds de naam *Allopleuron hofmanni* (Gray, 1831) gegeven.

L. DOLLO noemde in 1909 nog een derde soort uit het Krijt van Limburg en wel *Platychelone emarginata* Dollo, 1909. Een beschrijving van de soort liet hij echter achterwege.

Het ontbreken van goede soortbeschrijvingen maakt het momenteel onmogelijk gevonden resten van zeeschildpadden te determineren. Tot het tijdstip waarop goede soortbeschrijvingen gemaakt zijn moeten we ons maar behelpen met de namen die nu ter beschikking staan, zonder daaraan meer waarde te hechten dan ze bezitten.

Die namen zijn;

Allopleuron hoffmanni (Gray, 1831).

Glyptochelone suyckerbuyki (Ubaghs, 1879).

Platychelone emarginata Dollo, 1909.

Oudere vondsten

Reeds meer dan 200 jaar verzamelt men fossielen van zeeschildpadden uit het Krijt van Limburg. In totaal moeten er een groot aantal vondsten gedaan zijn. Het is vermetel te veronderstellen dat men in staat is alle vondsten te achterhalen. Sommigen zullen zelfs niet eens geborgen zijn. Andere heeft men wel geborgen maar nooit beschreven. Men kan alleen een overzicht samenstellen van hetgeen beschreven is of zich nu nog ergens in een collectie bevindt. Ook dan nog blijft de vraag of men wel volledig is. Mijns inziens is het mij in ieder geval niet gelukt om alles te achterhalen. Sommige fossielen werden vòòr ze beschreven werden al geschonken (of verhandeld). Bij toeval ontdek je soms dat een fossiel in Heidelberg terecht gekomen is.

Toch is het overzicht van wat wel achterhaald kon worden interessant genoeg. Het is een stukje geschiedenis geworden over hoe men fossielen verzamelde, verhandelde en bestudeerde gedurende 200 jaar. Het leek mij dan ook aardig een chronologische volgorde aan te houden en mij zover als mogelijk is te baseren op de verzamelaar of de auteur.

J.L. HOFFMAN 1710-1782

Hoffmann was de belangrijkste verzamelaar uit de achttiende eeuw. Hij verzamelde niet alleen, hij onderhield ook wetenschappelijke contacten met anderen. Mogelijk kocht en verkocht hij bij tijd en wijle fossielen.

In 1769 werd voor het eerst melding gemaakt van een vondst van een fossiele schildpad (men wist nog niet dat het zeeschildpadden waren). In een groot compilatiewerk (KNORR in Walch, 1769) staat vermeld; "Die Hofmannische versteinte Schildkröte" gevonden in de St. Pietersberg te Maastricht. FAUJAS (1799) weet echter te vertellen dat Camper

reeds in 1766 verschillende botten, uit de collectie Drouin (zie elders in dit artikel) herkend had als behorende tot een schildpad.

Op 17 januari 1782 werd Hoffmann te Maastricht begraven. Reeds op 16 augustus van hetzelfde jaar werd zijn uitgebreide collectie te koop aangeboden op een veiling te Maastricht. Camper die op de veiling aanwezig was, vond de prijs voor de collectie te hoog, omdat de tolrechten op de Maas te hoog waren. De oudste dochter van Hoffmann kocht toen de gehele collectie voor het bedrag van 4410 Luikse guldens, om ze daarna in gedeelten te verkopen. Camper kocht toen een aantal fossielen, waaronder "twee uitnemende exemplaren van de schildpad".

P. CAMPER (1786: p. 446) vermeldt verder dat hij een aantal fossielen uit de collectie Hoffmann naar het British Museum of Natural History heeft gezonden. Hieronder bevond zich ook een fossiele zeeschildpad.

In het British Museum bevindt zich een stuk met het nummer R921n zonder verdere gegevens. Het is niet uitgesloten dat dit het betreffende stuk uit de collectie Hoffmann is.

De collectie Camper werd later opgenomen in het Museum Camperianum" en van daaruit aangekocht door het Rijk voor de universiteit te Groningen. Vanuit Groningen verhuisde de verzameling tenslotte naar Teylers Museum te Haarlem, alwaar de "twee uitnemende exemplaren" nog steeds aanwezig zijn.

In Teylers Museum bevinden zich overigens nog een aantal vondsten afkomstig uit de collectie Camper. Het is niet bekend hoe deze stukken in de collectie Camper terecht kwamen. Het is mogelijk dat de fossielen aangekocht werden uit de verzameling van Hoffmann of uit andere verzamelingen vanuit de buurt van Maastricht. Het is ook wel mogelijk dat de zoon van P. Camper, A.G. Camper Zdie het "Museum Camperianum" tot aan zijn dood beheerde) nog fossielen aangekocht of verzameld heeft in de

omgeving van Maastricht. Het leek mij echter zinvol de betreffende fossielen bij Hoffmann onder te brengen omdat ze chronologisch gezien daar het beste thuis horen.

Het betreft de volgende fossielen van een zeeschildpad:

4 stukken van het centrale deel van het rugschild.

1 stuk van het buikschild.

1 stuk van een poot.

1 stuk van een onderkaak.

Na de veiling van de collectie Hoffmann in 1782, is ook J.P. Roux in het bezit gekomen van drie rugschilden en een aantal andere vondsten uit de collectie Hoffmann. Later zijn de aangekochte vondsten van Roux weer doorverkocht naar Frankrijk.

De vondsten werden het eigendom van het Musé National d'Histoire Naturelle te Parijs. De betreffende stukken werden door FAUJAS (1799) beschreven. Hoe weinig men toen van de zeeschildpad afwist, bewijst het feit dat Faujas gedeelten van het buikschild en de schoudergordel beschreef als, "Portion d'une empaumure qui paroît avoir appartenu à un Quadrupede de la famille de l'Elan" *).

We zijn slecht ingelicht over de vondstomstandigheden van de fossielen verzameld door Hoffmann. Toendertijd stelde men nog weinig belang in de omstandigheden, het fossiel op zich was genoeg. Als bijzonderheid vermeldde men af en toe de vindplaats: zoals Maastricht of St. Pietersberg bij Maastricht.

Het is toch jammer te moeten constateren dat niet één vondst van de beroemde maastrichtenaar Hoffmann in Maastricht gebleven is.

*) "Gewei van een viervoetig dier naar de Eland gelijkende". Vertaling: PASTEUR, 1802.

J.B. DROUIN (gehuwd in 1752 en overleden in 1792).

Drouin was eveneens een verzamelaar van fossielen die in de achttiende eeuw woonachtig was te Maastricht.

Zijn collectie werd in 1784 aangekocht door M. van Marum, destijds directeur van het Museum van Tey-

lers Stichting te Haarlem. De collectie Drouin vormde de eerste geologische verzameling in het museum.

In de catalogus van Teylers Museum WINKLER, 1865 en 1869 zijn een aantal fossielen van de zeeschildpad genoemd, die afkomstig waren uit de collectie Drouin.

9 stukken van de rand van het rugschild.

2 stukken van het buikschild.

1 stuk met een gedeelte van een poot.

1 onderkaak.

Drouin bezat reeds in 1766 enkele botten van een fossiele schildpad. We weten echter niet welke botten het waren en ook niet tot welk soort schildpad de botten behoorden.

B. FAUJAS SAINT FOND 1741-1819.

Faujas probeerde samen met Freicine, tegen het einde van de achttiende eeuw zoveel mogelijk fossielen te verwerven. Zover als we weten verzamelden ze niet zelf.

De beschrijvingen die Faujas gaf maken het echter mogelijk een afronding van de beschrijving van de achttiende eeuwse vondsten te geven. Naast de reeds eerder genoemde vondsten vermeldt hij nog de volgende fossielen:

1 in het bezit van Hunter.

1 in het bezit van de heer Preston, kannunik te Luik.

Hij vermeldde verder dat er in de verzamelingen van Parijs, Londen en Haarlem en in de kabinetten van Camper en Hunter een groot aantal beenderen aanwezig waren van schildpadden gevonden in de St. Pietersberg te Maastricht.

We mogen gerust aannemen dat tegen het einde van de achttiende eeuw geen enkel fossiel van de zeeschildpad in Maastricht gebleven is. Alles was verhandeld, verkocht of geschonken aan mensen buiten Maastricht.

J.G.F. HENCKELIUS 1783-1859.

Henckelius was de leermeester van de beroemde Maastrichtse paleontoloog Bosquet, naar wie in Maastricht het Bosquetplein is genoemd. De collec-

tie fossielen van Henckelius werd na zijn dood verdeeld. Gedeeltelijk ging de verzameling naar het British Museum, naar Teylers Museum en naar zijn leerling Bosquet.

Het lijkt erop dat Teylers Museum alle stukken van de zeeschildpad wist te verkrijgen. Nergens anders wordt er gewag gemaakt van dergelijke fossielen.

In de catalogus van Teylers Museum worden de volgende fossielen genoemd:

- 10 stukken van het centrale deel van het rugschild.
- 18 stukken van de rand van het rugschild
- 2 stukken van gedeelten van de wervelkolom.
- 4 stukken van het buikschild.
- 12 stukken van gedeelten van de poten.
- 12 stukken van gedeelten van de poten.
- 3 stukken van de schedel.
- 1 stuk met een gedeelte van het bekken.
- 6 diverse botgedeelten.

In het begin van de vorige eeuw werden de vondst-omstandigheden nog niet genoteerd zodat we weinig daarvan afweten. We mogen blij zijn met het simpele gegeven dat de fossielen van Henckelius in Maastricht gevonden werden.

J.G.S. VAN BREDa 1788-1867.

Van Breda vervulde van 1839 tot 1864 de taak van directeur van Teylers Museum te Haarlem. Hij was gehuwd met een dochter van A.G. Camper. Hij verwierf voor zover we weten zijn collectie door aankopen.

In 1871 werd zijn verzameling aangekocht door het British Museum te Londen.

In de Catalogus van dat Museum LYDEKKER, 1889 worden de volgende stukken genoemd:

- 1 stuk met complete schedel, een groot gedeelte van de rand van het rugschild en gedeelten van het buikschild en bekken. (fig. 1).
- 6 stukken van het centrale deel van het rugschild.
- 2 stukken van de rand van het rugschild.
- 1 stuk met wervels.
- 2 stukken met gedeelten van het buikschild.
- 3 stukken met gedeelten van de borstgordel.
- 2 stukken met schouderblad.
- 3 stukken met gedeelten van de poten.

1 stuk met gedeelten van het bekken.

5 stukken met gedeelten van de schedel of onderkaak.

1 stuk met het heiligbeen.

1 stuk met een botgedeelte.

Met uitzondering van de vindplaats-aanduiding: "bij Maastricht", zijn geen verdere gegevens bekend.

F.F. THIERENS geboren 1811.

De in Amsterdam geboren Thierens was tijdens het werk van Staring voor de geologische kaart van Nederland, werkzaam bij het Provinciaal Bestuur te Maastricht. De commissie, belast met de opdracht een geologische kaart te vervaardigen, vroeg bij tijd en wijle verlof aan bij zijn werkgever, om Thierens in de gelegenheid te stellen fossielen voor haar te verzamelen.

Zijn collectie kwam terecht in het Teylers Museum, waar volgens WINKLER (1865-1869) de volgende stukken aanwezig waren:

3 stukken van het centrale deel van het rugschild.

6 stukken van de rand van het rugschild.

6 van de 9 stukken zijn afkomstig uit de buurt van Valkenburg, de anderen uit de omgeving van Maastricht.

T.C. WINKLER 1869, en R. LYDEKKER 1889.

Beide heren publiceerden een catalogus van de vondsten betreffende de fossiele schildpadden. Hierin gaven ze een zo goed mogelijk overzicht van de hun toen bekende vondsten. Zodoende kunnen wij de periode 1800-1875 afsluiten, met de vondsten te noemen die nog niet eerder aan de beurt waren.

Winkler noemde "De schildpad uit het Atheneum te Maastricht", in 1862 gevonden door Richard Schiepers in de steengroeven van het Belgische plaatsje Canne. Momenteel vormt deze zeeschildpad een van de pronkstukken in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

Verder noemde hij: een zeer mooi fragment met halsinbochting in het Zoölogisch Museum "Natura Artis Magistra", twee exemplaren in Teylers Museum uit de collectie Van der Ende, een buikschild in Luik en een beschadigde schedel uit de collectie Bosquet.

Fig. 1

Fossiele zeeschildpad uit de collectie Van Breda. Momenteel in het British Museum (Natural History) BM (NH) 42913 s.l. (foto D. Bayliss)

In Teylers Museum bevinden zich overigens nog een aantal stukken, waarvan ik de herkomst niet achterhalen kon.

Het zijn in totaal 15 stukken en wel:

4 stukken met gedeelten van het rugschild, 3 rugwervels, 3 met gedeelten van de schoudergordel of de poten, 2 schouderbladen, 1 heiligbeen, 1 met gedeelte van het buikschild en 1 stuk met een botgedeelte.

Lydekker vermeldde nog een niet eerder genoemde vondst en wel; No. 40173 met gedeelten van de ribben.

J.C. UBAGHS 1829-1894.

Ubaghs was niet alleen een verzamelaar van fossielen, hij beschreef zijn fossielen ook uitvoerig en stelde ze ten toon in zijn museum aan de Rue des

Blanchisseurs No. 2384 te Maastricht.

In januari 1875 vond hij zijn eerste exemplaar van een zeeschildpad. Dit exemplaar werd nog maar summier beschreven. Maar toen hij in 1877 in het bezit kwam van een andere soort, werd die uitvoerig beschreven onder de naam *Chelonia suykerbuyki* Ubaghs, 1879. Mogelijk hebben de contacten die Ubaghs had met het "Musé Royal d'Histoire Naturelle" te Brussel ertoe bijgedragen dat Ubaghs ertoe overging om de vindplaatsen nauwkeurig te beschrijven.

In 1879 beschreef UBAGHS reeds 13 exemplaren die hij in bezit had gehad. 4 exemplaren waren toen nog

in zijn bezit, de anderen had hij verkocht of geschonken:

1 exemplaar aan de Universiteit te Luik.

1 exemplaar aan Mrs. Bryce M. Wright te Londen.

1 exemplaar aan Binkhorst van den Binkhorst.

2 exemplaren aan het Musé Royal d'Histoire Naturelle te Brussel.

1 exemplaar aan het Mineralogisch Kabinet te Heidelberg.

3 exemplaren aan niet met name genoemde particulieren.

Hij beschreef ook vondsten uit de Kunrader Kalken.

In 1883 beschreef UBAGHS opnieuw belangrijke vondsten; 3 onderkaken en een zeer goed geconserveerd rugschild. Het rugschild had hij gevonden in het Midden-Maastrichtien, in de ondergrondse gangen van Sussen, gemeente Eben Emael.

In 1885 verscheen een catalogus van het "Museum Ubaghs" te Maastricht, waarin de vondsten van de zeeschildpadden opgesomd werden: onder andere 7 gedeelten van rugschilden, 4 onderkaken, 2 schouderbladen, een heiligbeen en 26 vondsten van kleine gedeelten.

Reeds in 1888 kon UBAGHS de lange lijst van vondsten aanvullen met de beschrijving van een schedel uit de Kunrader Kalken, gevonden in Benzenrade. In dezelfde publicatie gaat hij in op de waarneming dat aan de rechterkant van de Maas uitsluitend geïsoleerde skeletdelen gevonden zijn, terwijl aan de linkerkant meer en gave skeletten gevonden zijn.

Zijn belangrijkste vondst bleef echter de nieuwe soort door Ubaghs beschreven in 1879 en gevonden door een arbeider in een groeve te Berg en Terblijt in 1877. Op 4 februari 1894 overleed J.C. Ubaghs.

De dood van Ubaghs betekende niet alleen het einde van een vruchtbaar verzamelaars-leven. Nee, het werd ook het einde van een periode waarin men geleerd had hoe men belangrijke vondsten beschrijven moest. Tevens was het "Museum Ubaghs", een poging tot het behouden van de vondsten voor de stad Maastricht, ten dode opgeschreven. Zowel de stad alsook andere Nederlandse instellingen hadden te weinig interesse. Met uitzondering van Prof. Mar-

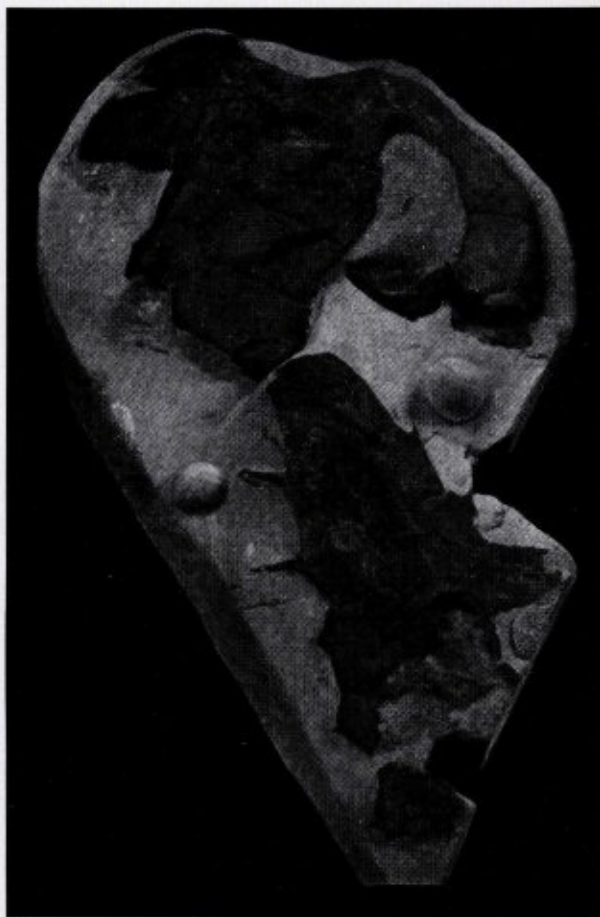

Fig. 2

Reproductie van een foto uit het boek: Kalk, haar vormen, eigenschappen en haar betekenis voor landbouw en industrie. Door R.W. Tuinzing, 1918.

Het fossiel is momenteel ingeschreven onder No. NHMM 197717 van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

tin uit Leiden, die de schedel uit Benzenrade, een onderkaak en het heiligbeen kocht, werd de gehele collectie Krijt-fossielen uit het museum verkocht aan de firma Krantz in Bonn voor het bedrag van 2700 R.M. Deze verhandelde de collectie waarschijnlijk naar Amerika. Enkele stukken bevinden zich in het Carnegie Museum en andere in de Princeton University, New Jersey, te Amerika. Het was mij niet meer mogelijk alle stukken te achterhalen.

Tegen het einde van de negentiende eeuw verdwenen, net als aan het einde van de achttiende eeuw, nagenoeg alle vondsten uit Maastricht. Gelukkig bleef er één vondst in de stad, namelijk de beroemde vondst uit 1862, die toen nog steeds in het Atheneum in Maastricht aanwezig was. In 1899 werd het skelet

naar Brussel gebracht om aldaar uitgerepareerd en gereconstrueerd te worden. In 1913, maar dan zijn we al in de twintigste eeuw, kreeg het fossiel van de zeeschildpad een plaats in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

wordt vervolgd

NIEUWE VINDPLAATSEN VAN POTAMOGETON NODOSUS IN LIMBURG

door

J. CORTENRAAD,
Frankenstraat 22
6231 AL Meerssen

In 1979 zijn er in de Maas en het Julianakanaal een groot aantal vondsten van het zeer zeldzame rivierfonteinkruid gedaan.

Geschiedenis van de soort

In de vorige eeuw en in de eerste decennia van deze eeuw werden vele planten verzameld die de naam *Potamogeton fluitans* Roth meekregen, een naam die als synoniem van *P. nodosus* Poir. werd opgevat. Sommigen betwijfelden of *P. fluitans* een goede soort was, men meende met uit stromend water afkomstige vormen van *P. natans* te doen te hebben. Anderen hielden *P. fluitans* voor een bastaard tussen *P. natans* en *P. lucens*, vooral op grond van de vaak geringe vruchtzetting, terwijl de *Potamogeton*-kenner Bennett van mening was dat zich onder het tot *P. fluitans* gerekende materiaal, behalve de voornoemde hybride, nog een andere, vruchtbare plant bevond, die hij tot de ook in Noord-Amerika voorkomende *P. americanus* Cham. et Schlechtend. rekende (ASCHERSON & GRAEBNER, 1913). Naderhand is gebleken dat deze plant al eerder door J. Poiret was beschreven en daarom *P. nodosus* moest heten. Omdat het niet duidelijk was wat men onder *P. fluitans* moest verstaan, waren er nogal wat foutieve determinaties. Bij de herziening van het Nederlandse

negentiende-eeuwse materiaal door VUYCK (1895) bleek dat de verzamelde exemplaren tot *P. natans* of *P. polygonifolius* behoorden. Daarom is het niet verwonderlijk dat VUYCK-onder meer op grond van dit materiaal - tot de conclusie kwam dat *P. fluitans* "geen bepaalde soort" was, maar een samenraapsel van "allerlei fluitante vormen". Onder het door VUYCK herziene materiaal bevond zich ook een vondst uit de Waal bij Zaltbommel, die door hem tot *P. natans* gerekend werd, maar waarvan men vermoedt dat het *P. nodosus* was. Deze exemplaren zijn echter verloren gegaan (WEEDA, 1979).

In 1937 en '44 werden in de Waal in de buurt van Nijmegen planten gevonden, die door KERN & REICHGELT tot *P. fluitans* gebracht werden. Zij toonden aan dat deze planten vruchtbaar waren en geen bastarden tussen *P. natans* en *P. lucens* (KERN & REICHGELT, 1950). De planten uit de Waal moesten echter *P. nodosus* heten, terwijl *P. fluitans* een hybride was, die tot op dat moment in ons land niet was gevonden (CLASON, 1964).

In de Tjonger in Zuid-Oost Friesland werden in 1965 planten gevonden die als *P. nodosus* gedetermineerd werden, maar naderhand bleek dat het hier om *P.x. fluitans* ging. Deze bastaard bleek op meer plaatsen in Friesland voor te komen en al in 1954